

УДК 378.14

**ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК
У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ**

Карабін Оксана Йосифівна

м.Тернопіль

У статті розглянуто проблеми професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості; підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку; уточнено сутність поняття «професійний

саморозвиток майбутніх фахівців комп'ютерного профілю», розглянуто основні характеристик професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю.

Ключові слова: інформатизація освіти, інформаційні технології, інформаційне середовище, саморозвиток, самоосвіта, професійний саморозвиток, про-

фесійна компетентність.

У сфері національної науки і освіти, однією з найактуальніших цілей є розвиток інтелектуальної, творчої особистості. Згідно Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст. держава повинна забезпечувати пріоритети щодо національної освіти, серед яких:

— формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості;

— підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці [8].

Сьогодні науковий прогрес підвищує значущість завдання підготовки та вимоги до інтелектуального, наукового, культурного рівня майбутнього фахівця комп'ютерного профілю щодо професійної майстерності, творчих здібностей постійного професійного саморозвитку. У зв'язку з цим, проблема професійного саморозвитку у майбутніх фахівців комп'ютерного профілю є актуальною.

Проблема професійного саморозвитку у майбутніх фахівців комп'ютерного профілю у повній мірі ще не розв'язана, але багато її аспектів розглядалися педагогами, психологами, фахівцями з проблеми професійного саморозвитку: основоположні проблеми професійного саморозвитку закладено в роботах Л. С. Виготського, О. М. Леонтєва, С. Л. Рубінштейна, А. Маслоу, К. Роджерса, О. М. Пехоти, Л. І. Зязюн; фундаментальні основи в галузі психолого-педагогічних аспектів професійного саморозвитку у навчальному процесі в школах і вищих навчальних закладах закладені в роботах Г. К. Селевко; наукові основи професійного саморозвитку з використанням нових інформаційних технологій розглядалися у роботах В. І. Андрєєва.

Метою даної статті — уточнити сутність поняття «професійний саморозвиток» майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, основних характеристик їх професійного саморозвитку.

Сучасний стан інформатизації в Україні характеризується такими досягненнями: активно реалізується державна політика у сфері інформатизації; створюється нормативно-правова та нормативно-технічна база сфери інформатизації; процес інформатизації перестав бути стихійним і набуває ознак керованості; набуває сили регіональна складова інформатизації; сформувався і набуває сили ринок інформаційних технологій і послуг; здійснюються заходи, що спрямовані на захист інформації та забезпечення інформаційної безпеки держави в умовах застосування комп'ютерної техніки; розвивається міжнародне співробітництво в сфері інформатизації [1].

В умовах інформатизації навчального процесу у вищій школі в педагогів з'являються нові можливості керування пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців. Зростають вимоги до інтелектуального, наукового, культурного рівня вчителя, його професійної майстерності і творчих здібностей. Через це одним із важливих критеріїв професіоналізму сучасного вчителя є його підготовка в галузі інформатики та інформаційних технологій, які швидко стають

невід'ємною складовою повсякденного життя сучасної людини. Унаслідок цього істотно змінилися вимоги до сучасного фахівця, до його особистісних і професійних характеристик. Поряд із його професійними характеристиками стали гнучкість у роботі з інформаційними потоками й інформаційними технологіями та їх засобами, комунікативність в інформаційному просторі, мобільність до творчої діяльності та конкурентоздатності в сфері освіти.

У цьому контексті важливо зрозуміти та усвідомити ті нові вимоги, які висуває інформаційне суспільство до рівня та якості освіти, оскільки саме освіта заснована на інформації та породжує нові інформаційні потреби [2].

Сьогодні процес інформатизації освіти повинен озброїти фахівця новітніми знаннями, формувати потребу в безперервному й самостійному оволодінні ними, розвивати вміння й навички самоосвіти, самореалізації й самовдосконалення, забезпечити підготовку до повноцінної професійної діяльності й життя в інформаційному суспільстві.

Поняття «інформатизація» вживається разом із поняттям «комп'ютеризація», яке означає процес розвитку та впровадження комп'ютерів, що забезпечують автоматизацію інформаційних процесів і технологій у різних сферах людської діяльності [4].

Інформатизація і комп'ютеризація сучасного суспільства призводять до значного зростання обсягів інформації, які є такими самими стратегічними ресурсами, як і традиційні та енергетичні матеріали. Інформація та її вища форма — знання, стають вирішальними чинниками розвитку суспільства, в якому пріоритетна роль належить освіченим людям. Це потребує складної і кропіткої роботи в сфері національної освіти і науки, переборення застарілих стереотипів, виконання значної роз'яснювальної роботи, проведення реальних внутрішніх реформ, запровадження фундаментальних інновацій в методиці. Основним елементом навчального процесу стає формування знань, умінь і навичок роботи з інформацією, які варто формувати і розвивати цілеспрямовано.

Згідно потреб сучасної системи освіти в умовах інформаційного суспільства та здобуття професійної освіти одним із важливих завдань постає потреба підготовки та свідомої діяльності майбутніх фахівців комп'ютерного профілю щодо:

— безперервного формування цілісної системи професійних знань, умінь і навичок згідно ринку праці (грамотно працювати з інформацією, вміло синтезувати в якісно нову інформацію й оцінювати її для професійної діяльності майбутніх фахівців та комп'ютеризації навчального процесу);

— зростання самовдосконалення, саморозвитку на засадах постійного професійного зростання особистісного й професійного потенціалу (самостійно підвищувати процес здобуття знань і формалізації його на основі індивідуалізації саморозвитку майбутніх фахівців із використанням інформаційних потоків для інтелектуалізації процесів пошуку і рішень виконання навчальних та практичних завдань, творчих процесів);

— удосконалення професійної компетентності, кваліфікованої діяльності, неперервної самоосвіти протягом життя (інтеграції інформаційних об'єктів і технологій, нових педагогічних інновацій, методик

у систему освіти майбутніх фахівців, що забезпечить розвиток і саморозвиток майбутнього фахівця в освітньому середовищі. На заняттях, починаючи від лекційних занять, виконання лабораторних занять до науково-дослідницької роботи перед майбутніми фахівцями ставилися завдання, які вимагали залучення всіх знань, умінь і навичок для виконання з як найкращим результатом їх, відповідно до індивідуальних особливостей кожного. Поступове удосконалення і поглиблення навчальної діяльності сприяло розвитку вмінь і навичок аналітико-синтетичної обробки інформації для виконання професійних завдань та розвитку особистісних якостей учасників освітнього процесу).

Перед майбутніми фахівцями комп'ютерного профілю стоять вимоги до особистісного зростання та професійного саморозвитку на засадах системного постійного вдосконалення і неперервного підвищення кваліфікації, стрімкого оновлення та оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками, адаптаційної гнучкості до майбутньої професійної діяльності та умов праці.

Професійний саморозвиток у майбутніх фахівців комп'ютерного профілю передбачає:

— безперервне удосконалення цілісної системи професійних знань, розвитку та поглиблення наукової та практичної підготовки до розв'язання поставлених завдань;

— особистісне удосконалення та постійне професійне творче зростання.

Філософський енциклопедичний словник подає наступне визначення: «саморозвиток — це розвиток, що відбувається під силою внутрішніх причин, незалежно від зовнішніх факторів; саморух на основі внутрішнього протиріччя» [11].

Як вказує Л. І. Зазюн, саморозвиток — це, насамперед, інформаційно забезпечувальна діяльність, що здійснюється через оволодіння, нагромадження, упорядкування, систематизацію, оновлення різних видів досвіду для задоволення пізнавальних потреб у процесі різних видів діяльності. Зміст саморозвитку є цілісним комплексом процесів і засобів поступу особистості, задоволенням її пізнавальних і духовних потреб, розкриттям і вдосконаленням природних задатків та здібностей. Саморозвиток визначається соціально-економічними чинниками, психофізіологічним потенціалом людини, цілеспрямованістю і, насамперед, характером та змістом праці.

Саморозвиток диференціюється за діяльнісно-видовим принципом:

- освітньо-виховний;
- загальнокультурний;
- професійний;
- політичний;
- правовий;
- економічний;
- моральний;
- художній;
- естетичний;
- релігійний тощо [3].

Г. К. Селевко розуміє саморозвиток як внутрішньо, так і зовнішньо організованим процесом. Науковець зазначає, що спрямованість та інтенсивність саморозвитку і самовдосконалення значною мірою визначаються соціальним середовищем та викорис-

таними педагогічними засобами [10].

З точки зору Г. К. Селевко, саморозвиток є вищою духовною потребою, яка включає потреби пізнання, самоствердження, самовираження, безпеки, самовизначення, самоактуалізації, є прагненням людини до розвитку та самовдосконалення [10].

Професійний саморозвиток сучасної особистості на етапі професійного самовизначення передбачає реалізацію особистісного й професійного потенціалу на засадах адекватного сприйняття вимог ринкової економіки, ознайомлення з тим чи іншим видом професійної діяльності, усвідомлення особистісної відповідальності за власний професійний вибір. Крім того, в сьогоденні умовах праці відбувається системне оновлення професій, тому особистість має бути готова до зміни професії, перекваліфікації, перепідготовки й оновлення своїх професійних знань та умінь у тій чи іншій галузі діяльності [7].

Феномен професійного саморозвитку науковці розглядають як інтегративну властивість, зумовлену рівнем володіння різноманітними видами педагогічної діяльності й прагненням до підвищення цього рівня, що забезпечує мобільність та адаптивні можливості соціальної й професійної сфери вчителя. У цьому плані значний інтерес становлять праці І. Д. Беха, С. У. Гончаренка, М. Б. Євтуха, Н. Г. Ничкало, О. М. Пехоти, О. Е. Чудіна.

Так, професійний саморозвиток майбутнього вчителя, на думку О. М. Пехоти, характеризується здатністю усвідомлювати власну відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється в бажанні та здатності постійно аналізувати, коригувати та вдосконалювати власне професійне зростання, прагнення до самостійності у виборі методів та прийомів організації навчально-виховного процесу [6].

О. Е. Чудіна охарактеризувала поняття «професійний саморозвиток» як внутрішньо обумовлену прогресивну самозміну людини, що проявляється в зміні якості його професійної діяльності і діалектично пов'язане з динамікою зміни цієї якості [13].

На думку О. Д. Колодницької професійний саморозвиток є складний, багатогранний, неперервний, свідомий процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис, професійних знань, умінь і навичок майбутнього вчителя гуманітарного профілю [5].

За баченням Л. О. Хомич у компонентний склад професійного саморозвитку входять:

— самовизначення як вироблення своєї життєвої позиції, свого світогляду, ставлення до себе і навколишнього світу, розуміння суспільних процесів, вміння поставити перед собою завдання і відповідно діяти;

— самореалізація — утвердження себе як особистості, яка не обмежує власні інтереси і інтереси оточуючих, а також розвиток творчих здібностей (наукових, художніх, технічних, спортивних, організаційно-комунікативних);

— самоорганізація як якість, властива кожній людині і особливо важлива для фахівця, який повинен мати навички елементарної психічної саморегуляції;

— самореабілітація як наявність у людини мож-

ливостей захистити себе культурними способами в несприятливому оточенні, відстояти свою позицію, створити позитивний мікроклімат;

— вміння долати конфлікти без нервових перевантажень, здатність зняти напругу;

— керувати не тільки своєю психікою, своїми емоціями, а й своїм тілом;

— вміння відпочивати, адекватно оцінювати себе та інших [12].

У контексті нашого дослідження ми визначаємо,

що професійний саморозвиток майбутніх фахівців комп'ютерного профілю це динамічний процес вмотивованого якісного удосконалення своїх знань, вмінь та навичок до професійної діяльності, на якому й ґрунтується цілеспрямоване зростання до інтелектуальної діяльності, свідоме прагненням до підвищення рівня загальнокультурного та творчого розвитку на основі внутрішнього протиріччя, що забезпечує мобільність виконання професійних завдань та особистісного росту.

Література та джерела

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика : організаційно-правові аспекти : монографія / І. В. Арістова ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. — Харків : Вид-во ун-ту внутр. справ, 2000. — 368 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посіб [для студентів педагогічних вищих навч. закладів і слухачів інституту післядипломної освіти] / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. — Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2005. — 366 с.
3. Зязюн Л. І. Саморозвиток особистості в освітній системі Франції. [монографія]. / Лариса Іванівна Зязюн. — Київ; Миколаїв: В-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. — 388с.
4. Коваль Т. І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : дис. ... док. пед. наук : 13.00.04 / Коваль Тамара Іванівна. АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. — Київ. — 2008. — 572 с.
5. Колодницька О. Д. Стимулювання професійного саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарного профілю засобами проектних технологій : дис. ... канд. пед. наук. — 13.00.04 / Колодницька Ольга Дмитрівна. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 2012. — 238 с.
6. Куликова Л. Н. Проблемы саморазвития личности / Л. Н. Куликова. — Хабаровск: Изд-во ХГПУ, 1997. — 315 с.
7. Лозовецька В. Т. Проблеми професійного самовизначення сучасної особистості. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 березня 2012 р.). Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В.О. Радкевич. — К. : ПІТО НАПН України, 2012. — 164 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті. — К. : Шкільний світ, 2001. — 24 с.
9. Пехота Е. Н. Индивидуальность учителя: теория и практика: [учебное пособие для студентов и преподавателей пед. института] / Е. Н. Пехота. — Николаев, 1996. — 144 с.
10. Селевко Г. К. Технологии развивающего образования. М.: НИИ школьных технологий, 2005. — 192 с.
11. Философский энциклопедический словарь / Е. Ф. Губский и др. — М.: Инфра-М, 1999. — 576 с.
12. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич. — К. : Магістр-S, 1998. — 200 с.
13. Чудина Е. Е. Дидактические условия становления профессионально-личностного саморазвития будущего учителя на начальном этапе педагогической подготовки в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Елена Ефимовна Чудина. — Волгоград, 2002. — 131 с.

В статье рассмотрены проблемы профессионального саморазвития будущих специалистов компьютерного профиля, развитие творческих способностей и навыков самостоятельного научного познания, самообразования и самореализации личности, подготовка квалифицированных кадров, способных к творческому труду, профессионального развития; уточнена сущность понятия «профессиональное саморазвитие будущих специалистов компьютерного профиля», рассмотрены основные характеристики профессионального саморазвития будущих специалистов компьютерного профиля.

Ключевые слова: информатизация образования, информационные технологии, информационная среда, саморазвитие, самообразование, профессиональное саморазвитие, профессиональная компетентность.

The article considers the issue of professional self-development of future specialist of computer type as well as the development of creativity and skills of independent scientific knowledge gaining, self-education and self-identit. The author has discussed the training of qualified personnel capable of creative work, professional development as well as the essence of "professional self-development of future computer professionals profile". The basic characteristics of professional self-development of future professionals of computer profile has been provided.

Key words: informatization of education, information technology, information environment, self-development, self-education and professional self-development and professional competence.